

ričtí Římané společně navštěvovali stejné školy.) Ani ve velmi citlivé oblasti náboženské vandalští králové většinou nevyužívali toho, co křesťany spojuje, ale chybně a s tragickými důsledky pro celé vandalské království hledali pro stát oporu právě v tom, co je rozdělovalo.

Jedním z nejcennějších poučení z nedlouhé historie vandalského státu je pak jistě i poznatek, jak přílišné zdůrazňování věroučné a obřadní stránky křesťanství, spojené s odsouváním významu jeho morálky a jeho obecných, nikoho z lidských bytostí nevyjímajících požadavků lásky, mohlo vést k téměř neuvěřitelným krutostem, které přispěly k tomu, že dnes sice většina současníků jen sotva ví, kdo doopravdy Vandalové byli, zato však dobře zná hanlivý pojem vandalismus.

SVÉBOVÉ

Svébové, kteří provázeli Vandaly, představují větší část Kvádů, usídlených na bývalém československém území. Menší část, která zůstala ve svých původních sídlech, tu žila ještě ve 2. polovině 5. stol., kdy tito Kvádové byli podrobeni Langobardy. Hispánští Svébové, žijící od r. 411 v hospodářsky málo vyspělé Gallaecii, r. 429 s Vandaly do Afriky neodešli a římské obyvatelstvo bylo dále vystaveno jejich plenění. Na počátku 30. let 5. stol. pod vedením krále **Hermericha** (419–438) sháněli kořist v Lusitanii a snažili se dobýt některých opevněných římských měst Gallaecie.

Katolický biskup Hydatius se r. 431 vypravil s žádostí o pomoc k vojevůdci Aëtiovi, který do Hispánie vyslal jednat o mír a obnovení spojenecké smlouvy se Svěby svého podrízeného velitele Censoria. Sám ale s vojskem na pomoc Hispanořímanům přijít nemohl, jednak pro boje, vedené proti Burgundům, středorýnským Frankům a také bagaudům v Aremorice, jednak proto, že brzy po vítězství nad Franky byl na základě rozhodnutí císařovny Gally Placidie, která se cítila být ohrožena jeho rostoucím vlivem, své funkce na čas zbaven.

Po Paulu Orosiovi, historikovi, jehož dějiny sahají jen do r. 417, popisoval dění v Hispánii právě Hydatius, narozený kolem r. 394, jehož dílo končí rokem 468. Byl současníkem událostí, které zachycuje, ovšem jeho stručné kronikářské záznamy nedovolují blíže poznat ani fungování svěbské společnosti, ani způsoby soužití mezi Svěby a Římany. Po dosti dlouhou dobu šlo ovšem nepochybně o styky převahou nepřátelské.

Po vzpomenuť králi Hermerichovi vládl od r. 438 jeho syn **Rechila**, jehož vojenská činnost byla velmi úspěšná. U řeky Singillia se mu podařilo porazit jistého Andevota, jenž byl pravděpodobně spíše vůdcem Vandalů, kteří neodešli s většinou svého kmene, než římským vojenským velitelem; získal velké množství jeho zlata a stříbra, pocházejícího nejspíše rovněž z hispánské kořisti. Dobil též známých hispánských měst Emerity (dnešní Merida), a Hispaly (Sevilla), moc Svěbů se mu podařilo rozšířit

z Gallaecie do provincií Baetiky a Carthaginiensis v jižní a střední Hispánii. Římané, vedení magistrem militum Vitem, se r. 446 i s pomocí Vizigótů tato území jen marně pokoušeli získat zpět.

R. 448 jej vystřídal jeho rovněž velmi bojovný syn **Rechiarus** (448–456), který vpadl do západně od Gallaecie ležícího Baskicka, plenil okolí Caesaraugusty (dnešní Zaragoza) v provincii Tarraconensis a r. 449 zde dobyl Ilerdy (Lérida), odkud odvedl početné zajatce, vše zřejmě s přispěním Gótů, kteří se nyní pro změnu angažovali na straně široko po Hispánii se rozbíhajících svébských kořistníků.

R. 455 se římským císařem stal Eparchius Avitus, jemuž k trůnu pomohli právě Vizigóti. Nejprve byl povolán ve hlavním městě jejich království Tolose (Toulouse) a teprve pak v Arelate (Arles), sídelním městě Galské praefektury. Po dohodě s Avitem vrátili Svěbové, jejichž král byl od r. 449 zetěm Avitova příznivce Theodericha II., Římanům provincii Carthaginiensis, ale zhruba o rok později už znova plenili na tomto hispánském území i v oblasti severohispánské provincie Tarraconensis.

Spojenectví Gótů s „jejich“ císařem Avitem a jistě i obava z rostoucí moci Svěbů vedly k tomu, že bez ohledu na příbuzenské svazky Theoderich II. ve srozumění s Římany a s pomocí Burgundů r. 455/6 Svěby porazil a zmocnil se hlavního města jejich království Bracary (Braga), při jehož plenění došlo i k vylupování katolických kostelů. Hydatius komentoval skončení války slovy: *regnum destructum et finitum est Suevorum*. Tak katastrofální však výsledky konfliktu nakonec nebyly. Část Svěbů se dostala do vizigótského područí, ale část jich ustoupila na nejzazší severozápad Gallaecie, kde si uchovali nezávislost.

Rechiarus však není znám jen jako král, který po řadě úspěšných vojenských akcí podlehl svému tchánovi, na jehož příkaz byl také zabit. Vešel do dějin rovněž tím, že se oficiálně přihlásil ke katolickému **křesťanství**.

Už Orosius kolem r. 417 jmenuje sice Svěby mezi křesťany, kteří na území římské říše přicházejí do kostelů; tento autor však, jak již víme, nemívá na mysli jen konverze celých kmenů, ale i barbarských jednotlivců, kteří se často stávali křesťany, když žili rozptýleni mezi římským obyvatelstvem nebo jednotlivě či v malých oddílech vstupovali do římského vojska.

Současník Rechiarie Hydatius píše, že tento svébský král byl katolíkem již při svém nástupu na trůn, tedy nejméně od r. 448. Byl by tak prvním prameny spolehlivě doloženým germánským králem, který se – nepochybně pod vlivem domácího hispanořímského obyvatelstva a dosti dlouho

před Merovejcem Chlodvíkem – přihlásil k ortodoxnímu vyznání. Přece však jenom málo z těch, kdo znají Chlodvíkovo jméno, ví také o existenci tohoto barbarského panovníka v oblasti na španělském pobřeží Atlantiku. Je tomu tak jistě proto, že dějiny hispánských Svěbů neměly pro historii Evropy zdaleka takový význam jako dějiny Franků, ale i proto, že (podobně jako tomu bylo u Burgundů) byla raná katolická konverze Svěbů jen časově ohraničenou epizodou.

Podrobeným Svěbům dosadil Theoderich II. namísto Rechiarie do čela svého klienta, tedy muže na sobě závislého, jenž se jmenoval Agiulfus (Afrivulf) a pocházel z germánského kmene Varnů. Ten ale nečekaně brzy přestal plnit jeho vůli a za pomoci Svěbů se r. 457 pokusil docílit nezávislosti. Byl poté Vizigóty poražen a zabit.

Nezávisle žijící část svébského etnika si zvolila krále **Maldrase**, jenž r. 457 obsadil Olisipo (psáno také Olisippo, nynější hlavní město Portugalska Lisabon), ležící v tehdejší římské provincii Lusitanii. Když r. 460 Maldras zemřel, pokračoval jeho syn **Remismund** sice ve výbojích, ale musel se přitom obávat jiného ambiciózního svébského vladaře a svého konkurenta **Frumaria**, který se mj. proslavil tím, že v Aquae Flaviae (nyní Chaves) zajal biskupa Hydatia (který byl ovšem po třech měsících propuštěn). Remismund hledal proti Frumariovi spojence ve Vizigótech, ale i tak se mu všechny Svěby pod vlastní vládou podařilo sjednotit až po soupeřově smrti, tedy r. 464 nebo 465. Vliv jeho spojenectví s Theoderichem II., na jehož dvoře nejspíše po určitou dobu žil, se projevil zásadní změnou v náboženském životě Svěbů, kteří bez ohledu na vítězství koalice ariánských Vizigótů a Burgundů r. 455/6 oficiálně zřejmě doposud vytrvávali v katolické víře. Nyní se jejich království stalo ariánským a Remismund nechal na svém území působit misionáře Ajaka, který k novému vyznání pomáhal převádět svébský lid.

Remismundovo rozhodnutí můžeme pokládat za akt vděčnosti za vizigótskou podporu, ale i za krok politicky promyšlený. Stejnou víru jako mocní Vizigóti v té době vyznávali i Burgundové, Frankové byli ještě pohany a římská moc v Gallii upadala.

V r. 466 vyslal nový vizigótský král Eurich poselstva se žádostí o přátelství a spojenectví k Vandalům i ke Svěbům, ale Římané vznik této trojkoalice zmařili. Zájmy Svěbů a Vizigótů, kteří pronikali do „jejich“ Hispánie, se ostatně brzy opět musely střetnout a stalo se tak po novém svébském plenění r. 467. V následujícím roce je Gótové napadli válkou, kterou Hydatius

považoval za velmi krutou. Ariánského vyznání se ovšem Svěbové z nepřátelství k Vizigótům tenkrát nevzdali.

Zhruba od r. 473 byla Hispánie až na území Svěbů v Gallaecii a v části Lusitanie a na oblast Basků (Vascones) pod vizigótskou mocí. Teprve od 90. let 5. stol. docházelo však pod zvýšeným tlakem Franků k většímu usidlování Vizigótů na půdě bývalé Hispánské diecéze a počátkem 6. stol., po porážce Alaricha II. u Vouillé, se sem vizigótský stát ve své naprosté většině přesunul docela. Tím se Gótové samozřejmě stali ještě nepřijemnějšími sousedy svěbského království nežli dříve. V Gallii zároveň vzrostla moc katolických Franků a také další vývoj zahraničně politické situace byl nepříznivý právě ariánským Germánům: ve 30. letech 6. stol. padlo vandalské království, v 50. letech pak Byzantincům podlehli Ostrogóti. S postupujícím vývojem jistě sílil též vliv domácího katolického obyvatelstva na Svěby, třebaže prorůstání obou společností oproti vyspělejšími barbarským státům zůstávalo slabé. Výsledkem působení všech těchto činitelů bylo, že v 50. a 60. letech 6. stol., za vlády krále Chararicha nebo Theodomira (někteří badatelé je považují za identické), měla mezi Svěby poměrně rychlý úspěch katolická misie známého biskupa a posléze arcibiskupa Martina z Bracary. Podceňovat ovšem jistě nelze ani výmluvnost samotného misionáře, milujícího římského filozofa Seneku a stoickou filozofii vůbec, a majícího svůj další vzor ve velkém kazateli Caesariovi z Arles, stejně tak jako přitažlivost římských vzorů pro barbary obecně. Martin z Bracary podle vlastního svědectví o jednotě katolické víry na svěbském území nepochyboval.

Svěbský král **Miro** (570–583) se pak pokusil navázat spojení s katolickými Franky a vizigótský panovník Leovigild, který se takovým jednáním oprávněně cítil ohrožen, ho r. 576 porazil. Katolictví v té době ovšem získávalo na významu i ve vizigótském státě a v době povstání Leovigildo-va syna Hermenigilda král Miro povstalec podporoval. Znamenalo to jeho další porážku a v r. 585, za vlády králů Audeky a Malaricha, se svěbské území stalo pevnou součástí vizigótského království

Známy III. toledský koncil z r. 589 považuje Svěby v Gallaecii za ariány. Není jistě možné, že by účastníci koncilu, mezi nimiž byli i biskupové ze svěbského území, přehlédlí druhou katolickou etapu v dějinách těchto Germánů, tím méně, že se v době boje mezi Leovigildem a Hermenigildem výrazně projevil i v politické sféře. Druhý kánon III. koncilu v Toledu nařizuje pronášet ve všech hispánských a gallaecijských kostelech katolické vyznání víry, jeho akta nesou podpisy na ortodoxní víru obrácených, dříve ariánských svěbských biskupů, a také kronika Jana z Biclara praví, že vizi-

gótský král Rekkared povolal k jednotě a míru katolické církve celý národ Gótů a Svěbů.

Zatímco tedy Martin z Bracary nedlouho předtím svěbskou církev považoval za jednotnou a katolickou, byla účastníky III. koncilu v Toledu naopak pokládána za ariánskou. Biskupové na tomto koncilu shromáždění dvakrát zdůraznili, že následují víru svého krále Rekkareda. Lze tedy předpokládat, že i náboženství Svěbů by jimi mělo být posuzováno podle víry králů, jež za posledních svěbských vladařů – Chararicha nebo Theodomira a Mirona – byla katolická.

Na základě všech těchto okolností lze říci, že po r. 585 musel ze strany Vizigótů proběhnout úspěšný pokus o převedení Svěbů na tehdy oficiální ariánskou víru gótského království. V r. 589 tak za nepříliš dlouhé období necelých 150 let (zhruba od r. 448) došlo již k páté změně vyznání svěbského etnika – nejprve k nahrazení polyteismu křesťanstvím a pak k poměrně rychlému střídání v rámci dvou křesťanských směrů. Přitom pouze čtvrtou proměnu, následující po r. 585, je možno považovat za vynucenou násilím gótských vítězů.

Vysvětlení takovéto náboženské nestálosti může být pouze hypotetické, neboť žádný dobový pramen se nad ní vlastně nepozastavil. Šlo by je hledat např. v přežívajících zvyklostech rodové společnosti těchto Germánů, které vyžadovaly, aby se lid i král účastnili těchže obřadů. A sami svěbské králové v Hispánii se asi rozhodovali na základě toho, které vyznání podle jejich mínění mělo větší sílu a větší pravost, přičemž pravost víry hodnotili – tak jako mnoho jiných germánských králů doby stěhování národů – podle pozemských úspěchů (např. Vizigóti vítězili a prosazovali se také ve svěbské vnitřní politice nejprve jako ariáni, posléze Svěbům panovali jako katolíci), takže nám jejich postoje mohou snad někdy připadat jako čistě politické, ačkoli mají v oné době nezbytný nábožensko-politický charakter. Nejvíce udivující je ovšem to, že se nad změnami jejich vyznání skutečně nezamýšlí ani jeden z dochovaných antických nebo raně středověkých církevních pramenů. Současníci byli zřejmě na to, že Germáni, alespoň ve většině a ve vnějškovém výkonu obřadů, poměrně ochotně následují víru svých králů, zvyklí. Lze v tom spatřovat jeden z důkazů význačné role, již germánské království na přechodu mezi antikou a středověkem hrálo, role, které se podrobně budeme věnovat v popise Franků.

Svěbský stát v Hispánii patřil k méně rozvinutým barbarským královstvím, ačkoli tu existovala dědičná královská moc a králové užívali honosných titulů *gloriosissimus rex a dominus* („přeslavný král“ a „pán“), nedošlo

tady k sepsání žádného barbarského zákoníku. Svébové po celou dobu užívali nepsaného obyčejového práva, jehož stopy bylo v severním Portugalsku možno zjistit ještě po roce 800. Kromě slabé ekonomické rozvinutosti území, jež obsadili, dlouho trvajícího nepřátelského poměru k původnímu římskému obyvatelstvu, který do značné míry plynul právě z chudoby jejich teritoria, a jisté nutnosti doplňovat si obživu i akumulovat bohatství plněním, a dále kromě nebezpečného sousedství Vizigótů se na málo progresivním vývoji Svěbů podílelo také to, že jich v Hispánii žil jenom nevelký počet – podle R. Günthera a A. R. Korsunského okolo 30 tisíc.

K vnitřnímu vývoji svébského království nemáme ovšem bohužel dostatek výmluvných pramenů. Sporné je už to, jak se Svébové v Hispánii usadili, ale vzhledem k jejich malému počtu nelze předpokládat, že by tu mohli žít jen z plnění a násilného vybírání dávek od početně vysoko převažujících Hispanořímanů, takže je možno sdílet názor, vyslovený významným historikem germánských kmenů doby stěhování národů L. Schmidtem, že si r. 411 v Hispánii s původním obyvatelstvem rozdělili půdu. Tomu by odpovídalo také Orosiovo tvrzení, že barbari v Hispánii vyměnili meče za pluhy. Třebaže jde o rétorický obrat, pocházející z bible, mohl tento církevní autor, r. 411 žijící v hispánské Bracaře, uvedeným obrazem vyjádřit skutečnost.

Dalším problémem je pak naše nedostatečná znalost toho, jak byla propojena římská a barbarská správa svébského království. Domácí rolníci se podle Orosia radovali z osvobození od tlaku římských daní – což by mohlo ukazovat na to, že hlavou správy celé obsazené země se již r. 411 stal svébský král. Dá se však namítnout, že se v tom může odrážet jen chaos a pád struktur římského státu v zemi. Máme též informace o využívání katolických biskupů k vyřizování různých diplomatických posláních svébských vládařů, o spolupráci Svěbů s římskou městskou samosprávou (zbytky kuriálů) či o tom, že i oni sami se v hispánských městech usazovali. Roku 469, za války Svěbů a Vizigótů, vydal přední občan Olisipa Lusidius město dobrovolně Svěbům a s jejich králem Remismundem pak i nadále spolupracoval. Povlovný proces sžívání se domácího a barbarského obyvatelstva tedy přece jen alespoň částečně probíhal.

Na základě výpovědí dostupných pramenů nám svébské království dosti připomíná říši Rugiů, vzniklou ve 2. polovině 5. stol. v horním Podunají, s centrem mimo území římské říše. Dá se snad říci, že stálo na jakémsi pomyslném rozhraní mezi předstátními a státními útvary Germánů doby stěhování národů. Jeho vývoj ovšem pokračoval i v rámci toledského království Vizigótů.

BURGUNDI V PROMĚNÁCH ČASU

„Já vezu révu z Burgund sem...“ Slova, jež jsme se v rámci balady o králi Karlovi a Buškovi z Velhartic snad všichni učili zpaměti. Není už země, která by se dala označit jako území Gótů, Vandalů nebo Hunů, ale Burgundsko existuje a dost možná tu potomci někdejších Burgundů z doby velkého stěhování národů pěstují révu, které se na březích Rhodanu – Rhôny dařilo už v římských časech.

První historicky doložená sídla Burgundů se v 1. a 2. stol. n. l. prostírala mezi středním tokem Odry a dolní Vislou. Odsud se postupně přesouvali na jihozápad. Z oblasti horního Pomohání pak ve 3. stol., podobně jako mnoho jiných barbarů, začali útočit na římskou říši. První boje Římanů s Burgundy jsou doloženy za vlády císaře Proba (276–282). Okolo poloviny 4. stol., když se jim podařilo vytlačit dále na jihozápad Alamany, žili Burgundi při ústí řeky Mohanu do Rýna.

Počátkem 5. stol. vládl burgundským kmenům král **Gundahar**, který se jako Gunther na území Rakouska vzniklé Písne o Nibelunzích stal jednou z nejznámějších postav světového hrdinského básnictví. Burgundi v této době sídlili jak na pravém, „barbarském“ břehu Rýna, tak také na římském území, v oblasti provincie nazývané Dolní Germánie, konkrétně v okolí dnešní Mohuče (starověkého Mogontiaka), kam se dostali proti vůli Římanů. R. 413 však s nimi byla uzavřena spojenecká smlouva, na jejímž základě obdrželi území okolo dnešního Wormsu a Špýru. Podle Orosia zde také od římského obyvatelstva přijali katolické křesťanství, jehož počátky by tak u Burgundů spadaly před rok 417/18.

V předchozí kapitole jsme se zmiňovali o tom, že vpád Vandalů, Alanů a Svěbů do Gallie na konci r. 406 souvisel s růstem moci Hunů, která se rychle rozšiřovala směrem na západ. Touto mocí byli už v prvních desetiletích 5. stol. ohroženi i Burgundi, kteří zůstali vpravo od Rýna, mimo hranice římské říše. A s jejich strachem z hunské rozpínavosti je spojeno i pozoruhodné vyprávění církevního historika 5. stol. Sókrata Scholastika.